

ВАЩУК ОЛЕСЯ ПЕТРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри криміналістики,
доктор юридичних наук, доцент*

ЩОДО АНТРОПОДЖЕРЕЛЬНОЇ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ХОДІ ДОПИТУ В СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У судовому провадженні допит – це судова дія, регламентована Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України). Процес спілкування учасників допиту у провадженні має такі ключові аспекти як, процесуальний, криміналістичний (організаційний, технологічний, пізнавальний), психологічний та етичний. Успішне проведення судового допиту потребує творчого застосування не лише норм чинного законодавства, а й знань у галузі криміналістики, психології, фізіології, етики та років професійної практики.

Допит у судовому провадженні є ключовим інструментом збирання, перевірки та оцінки інформації. Метою допиту є встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні та інших даних, що мають значення для кримінального провадження. Сутність допиту реалізується у спосіб отримання в ході судового провадження показань від учасників кримінального провадження щодо обставин кримінально-релевантної події. Такий спосіб полягає в усному озвученні показань допитуваної в суді особи та її розпитуванні сторонами суду та судом. У ході допиту в судовому провадженні рекомендовано застосовувати систему прийомів, спрямованих на отримання правдивих і повних показань. На вибір прийому впливає обстановка, психофізіологічні ознаки допитуваного та їх властивості, характер показань, намір змінити показання на відміну від наданих на стадії досудового розслідування, необхідність отримання нових даних.

Процес встановлення нової, раніше не відомої інформації щодо обставин кримінально-релевантної події та підтвердження/спростування вже відомої, забезпечується ретельною підготовкою до проведення відповідного допиту, зі застосуванням криміналістичних рекомендацій (тактичних прийомів, правил тощо). Таким чином, спілкуючись під час допиту, усі його учасники отримують не тільки вербальну, а й антроподжерельну невербальну інформацію, сприймають її і мають можливість дешифрувати. Часом така антроподжерельна невербальна інформація, що проявляється в міміці, жестах, позі, ході дає більше інформації для міркування, ніж сказане вербально допитуваним.

Поведінка допитуваного в судовому провадженні обумовлюється його індивідуальними психофізіологічними ознаками та їх властивостями, а його діяльність залежить від його процесуальної ролі та зацікавленості в результатах судового розгляду. Важливе значення набувають прояви антроподжерельної невербальної інформації в ході судового допиту, бо судова комунікація має власну процесуальну форму з чітким

регламентуванням порядку проведення та уповноваженими на те спеціальними суб'єктами в рамках кримінального провадження відповідно до КПК України.

Рекомендації щодо сприйняття та використання антроподжерельної невербальної інформації в ході допиту в судовому провадженні стосуються організації і тактики її проведення з урахуванням її учасників та обстановки. Стосовно здійснюваного в ході допиту в судовому провадженні сприйняття та використання антроподжерельної невербальної інформації за поведінкою допитуваної особи, то воно, може бути охарактеризоване швидше не як зобов'язання, а як одна з необхідних важливих умов правильної оцінки отриманих даних. Використання даних, що випливають з антроподжерельної невербальної поведінки допитуваної особи надає можливість вчасно скорегувати тактику проведення допиту в судовому провадженні. Проте таке використання антроподжерельної невербальної інформації необхідне, насамперед, для правильної оцінки одержуваних показань в судовому провадженні.

Сприйняття та використання антроподжерельної невербальної інформації в ході судового допиту за своїм характером містить не тільки процесуальні та криміналістичні закономірності допиту, а й інформацію іншого змісту. До неї варто віднести:

- психофізіологічні ознаки та властивості учасників, що впливають на інформаційно-комунікаційне спілкування в ході судового допиту;
- психофізіологічні закономірності сприйняття-передачі антроподжерельної невербальної інформації.

Дешифрування антроподжерельної невербальної інформації надає учасникам кримінального провадження та судді велику кількість додаткової інформації, яку важко або неможливо отримати по вербальних каналах спілкування за короткий проміжок часу спілкування в межах судового допиту.

Сприйняття та використання проявів антроподжерельної невербальної інформації у ході допиту в судовому провадженні найбільш ефективно при дотриманні таких правил:

1. Вербальні висловлювання допитуваного цілеспрямовано синхронізувати з невербальними;
2. Аналізувати зв'язки між вербальними і невербальними проявами допитуваного (виявляти, встановлювати, перевіряти);
3. В поведінці допитуваного шукати не тільки те, що очікується, але й те, що є протилежним йому, не конгруентним;
4. Образно тіло допитуваного (голова, верхні та нижні кінцівки, тулуб, руки, обличчя) ділити на частини і фокусувати увагу на окремих частинах, не залишаючи без сприйняття інші частини тіла. Тобто, фокусуючись на одному прояві, не залишати без уваги інші;
5. Виділивши конкретний антроподжерельний невербальний прояв, не спиратися тільки на його дешифрування, намагатися відшукати інші, що обґрунтовують попередньо виокремлений;
6. Порівнювати сприйняті антроподжерельні невербальні прояви один з одним та з вербальними проявами (схожість, відмінність, подібність, протиріччя та ін.);

7. Критично ставитися до будь-яких невербальних антроподжерельних проявів. Може мати місце інсценування окремих проявів допитуваним;

8. Результати сприйняття проявів антроподжерельної невербальної інформації та їхнє дешифрування порівнювати з подібними результатами сприйняття проявів антроподжерельної невербальної інформації інших учасників.

Антроподжерельна невербальна інформація у ході допиту в судовому провадженні свідчить про на три групи даних, що мають значення для судового провадження:

- 1) про особистість кожного учасника кримінального провадження;
- 2) про ставлення учасників кримінального провадження один до одного, динаміку взаємин під час судового провадження;
- 3) про ставлення учасників кримінального провадження до самої кримінально-релевантної події та кримінального провадження в цілому.

Таким чином, антроподжерельна невербальна інформація у ході допиту в судовому провадженні розуміється, тобто проявляється через невербальну комунікацію, являючи собою обмін невербальними знаками та їх інтерпретацію. Дешифрування антроподжерельної невербальної інформації надає сторонам та судді велику кількість додаткової інформації, яку вони не можуть отримати по вербальних каналах спілкування за короткий проміжок часу спілкування. Можливості використання антроподжерельної невербальної інформації в ході допиту в судовому провадженні на разі обумовлені тим, що антроподжерельна невербальна інформація суттєво доповнює зміст отриманих даних.

Ключові слова: невербальна інформація, антроподжерельна невербальна інформація, допит, судове провадження, кримінальне провадження.

Ключевые слова: невербальная информация, антропоисточниковая невербальная информация, допрос, судебное производство, уголовное производство.

Key words: nonverbal information, anthropogenic nonverbal information, interrogation, court proceedings, criminal proceedings.